

SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL REFAH AÇISINDAN TÜRKİYE’DE SOSYAL İNOVASYON VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Muradiye ATEŞ¹

Öz

Bu çalışma, toplumsal sorunların çözümünde ve ihtiyaçların karşılanmasında yeni yollar olarak bilinen sosyal inovasyonun *Türkiye’deki durumunu sosyal politika ve sosyal refah açısından ele almaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye’de sosyal politika ve sosyal inovasyonun gelişimi* ele alınmış, farklı sektörlerde sosyal inovasyon örneklerine yer verilmiştir. Sosyal inovasyonun yenilikçi sosyal politika uygulamalarının bir aracı olarak görülmeye başlanması nedeniyle kavramın sosyal politika açısından önemi irdelenmiştir. Ayrıca sosyal politikalar bağlamında kamu tarafından bizzat yürütülen ve desteklenen sosyal inovasyon örnekleri ilgili kurumlarla görüşülerek derlenmiştir. Böylelikle sosyal politika alanına yeni bir bakış açısı sunabilecek söz konusu uygulamalar sosyal inovasyon kavramı çerçevesinde ilk defa ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal politika, sosyal inovasyon, sosyal refah*

* Bu makale Muradiye ATEŞ’in “Sosyal İnovasyon ve Türkiye: Potansiyeli, Dinamikleri ve Sosyal İnovatif Çalışmaları Desteklemede Devletin Rolü” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, e-posta: muradiye.ates@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2893-2662

Ateş, M. (2020). Sosyal Politika Ve Sosyal Refah Açısından Türkiye’de Sosyal İnovasyon Ve İyi Uygulama Örnekleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 20(47), 441-472. DOI:10.21560/spcd.vi.559147

SOCIAL POLICY AND WELFARE: POTENTIAL OF SOCIAL INNOVATION IN TURKEY IN THE LIGHT OF BEST PRACTICES

Abstract

With a particular focus on Turkey, this study explores the situation of social innovation concept as new ways to solve social problems in terms of social policy and social welfare. In this context, the development of social policy and the emergence of social innovation were discussed. Along with that, best practices of social innovation in different sectors were addressed. The importance of the concept in terms of social policy is examined as social innovation is seen as an a crucial instrument of innovative social policy practices. In addition, a number of social innovation examples which are carried out and supported by the public institutions in the context of social policies in Turkey have been revealed through semi-structured interviews. Thus, these practices, which may contribute to developing new perspectives to the field of social policy are discussed for the first time within the framework of social innovation concept.

Key Words: *Social policy, social innovation, social welfare*

Giriş

Sosyal politika önceleri, sanayi devrimi sonrası kapitalist sistemin ortaya çıkardığı çelişkilerin ve sorunlarının giderilmesinde ve devletin meşruiyetini sağlamada bir araç olarak kullanılırken günümüzde sosyal politikaya atfedilen anlam değişip dönüşmüştür. Küreselleşen yapılar ile birlikte değişen ve çeşitlenen toplumsal ihtiyaç ve sorun alanlarının ortaya çıkışı, bütün yurttaşları kapsayan sivil, siyasal ve sosyal hakların gelişimi gibi konuları da kapsayan geniş çerçeveli sosyal politika anlayışını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin kalkınma planları temel alındığında sosyal politikaların geniş çerçevede tanımlanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de eğitim, sağlık, iklim değişikliği, işsizlik yoksulluk vb. alanlarda kemikleşmiş sorun ve ihtiyaçlara çözüm sunmada yenilikçi sosyal politika araçlarının geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Ülkeler ekonomik ve insani açıdan kalkınmak ve refahı sağlamak için çeşitli ekonomik modeller geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. Zamanla ülkelerin uyguladıkları bu ekonomik ve sosyal kalkınma modellerinin sosyal refahı sağlamada artık zayıf kaldığı; sosyal kalkınmanın sürdürülebilir ekonomik kalkınma ile eş zamanlı yürütülemediği görülmüştür. Bu sebeple ülkeler yeni kalkınma modelleri arayışına girmiş, insanı merkeze alan farklı büyüme modelleri üzerinde tartışmaya ve çalışmaya başlamıştır. Avrupa Birliği (AB) ve birçok gelişmiş ülkede de hükümetler, sosyal dönüşüme uyum sağlayacak ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli yeni fikir, süreç ve modellerin oluşturulması gerektiğini kavramışlardır. Dolayısıyla, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke, bir türlü üstesinden gelinemeyen sosyal sorunların çözümü ve karşılanamamış toplumsal ihtiyaçların giderilmesi konusunda yenilikçi fikirlerin üretilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına önem vermektedir. Son yirmi yılda başta sivil toplumun, özel sektörün ve devletlerin daha çok ilgisini çekmeye başlayan sosyal inovasyon konusu ve çözümleri ortaya farklı ürünleri, hizmet çeşitlerini, yeni işbirliklerini ve yeni politika araçlarını çıkarmıştır. Özellikle devletin dolduramadığı ve piyasanın da sahiplenmediği sosyal alandaki boşluğu doldurmada yenilikçi ve bütüncül bir bakış açısını öngören sosyal inovasyonun söz konusu ihtiyaçlara çözüm sunmada anahtar bir rol üstlenme potansiyeli bulunmaktadır. Kamu fonlarından üniversite ve büyük ölçekli firmaların Ar-Ge birimleri aracılığıyla

desteklenen ve sistematik olarak değerlendirilen yeni fikirlerin yavaş yavaş norma dönüştüğü (Mulgan vd., 2010; Mulgan vd., 2007) günümüz dünyasında henüz gelişmekte olan sosyal inovasyon alanının, sosyal politika ve diğer politika yapım süreçlerinde etkili bir araç kullanılabileceği fikri tüm dünyada önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de sosyal politika sosyal inovasyonun gelişimi konusu irdelenmiş, farklı sektörlerde başarılı sosyal inovasyon örneklerine yer verilmiştir. Ayrıca sosyal politikalar bağlamında kamu tarafından bizzat yürütülen ve desteklenen sosyal inovasyon örnekleri kamu kurumlarında çalışan orta ve üst düzey kişilerle yapılan görüşmelerle ortaya çıkarılmıştır. Türkiye’de sosyal inovasyon olarak nitelendirilebilecek gerek kamunun bizzat uyguladığı gerekse paydaş olduğu ve sahiplendiği yenilikçi sosyal politika uygulama örneklerine yer verilmektedir. Böylelikle söz konusu uygulamalar kemikleşmiş toplumsal sorun ve ihtiyaçlara yenilikçi yollarla cevap verebilecek sosyal inovasyon (Sİ) kavramı çerçevesinde ilk defa ele alınmakta ve yenilikçi birer sosyal politika aracı olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Bu uygulamalar “sosyal inovasyon için politikalar” olabileceği gibi “sosyal inovasyon olarak politikalar” da olabilmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Ulusal ve uluslararası yazın incelendiğinde sosyal inovasyon uygulamalarının Türkiye’deki durumu ve politikadaki yeri ile ilintili çok az sayıda yayının bulunması ‘keşfedici araştırma (*explanatory research*)’ yaklaşımı ihtiyacını ortaya koymaktadır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışma görece yeni olan, üzerinde çok az sayıda çalışma yapılan ve daha geniş anlamlar yüklenen inovasyon ve sosyal inovasyon çalışmalarına önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir. Sosyal inovasyon alanında yapılan çalışmaların Türkiye’deki mevcut durumunun neredeyse hiç bilinmemesi nedeniyle bu çalışmada derinlemesine araştırma yapmak üzere nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “amaçlı örneklem” esas alınmıştır. Bir başka ifade sosyal inovasyonun Türkiye’de karar alıcılar ve politika yapıcılar tarafından bilinirlik düzeyi ve kamuda uygulanan sosyal inovasyon sayılabilecek politika uygulamaları ilk defa bu çalışma ile gün yüzüne çıkarılmaktadır.

Çalışma kapsamında örnekleme yer alacak üst ve orta düzey yöneticileri inovasyon ve sosyal inovasyon ile ilintili olabilecek bakanlıklar ve alt birimlerinden kartopu tekniği ile belirlenmiştir. Zira farklı sosyal konulardaki bilgi boşluğunu doldurmak için alternatif veya tamamlayıcı olarak görülen bu yöntem (Atkinson ve Flint, 2001; Van Meter, 1990) yukarıda da ifade edildiği üzere Türkiye'de henüz emekleme aşamasında olan sosyal inovasyon konusunda bilgi sahibi olabilecek kişilere ulaşmak açısından oldukça faydalı olmuştur. Saha çalışması kapsamında toplamda 26 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiş ve elde edilen bilgiler teori ile harmanlanarak analiz edilmiştir. Görüşme kayılan kişilere sosyal inovasyonun bilinirliği, sosyal politika bağlamını, kamuda sosyal inovasyon sayılabilecek örneklerin olup olmadığını ve bu bağlamda varsa önerileri ile ilgili görüşleri alınmıştır. Türkiye'de sosyal politikanın aracı olan sosyal inovatif örnekler böylece derlenmiştir.

Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Politikanın Gelişimi ve Yönü

Kıta Avrupa'sında, endüstri devrimi sonrasında doğan sosyal politika kavramı önceleri, kapitalist sistemin ortaya çıkardığı çelişkilerin ve sorunlarının giderilmesinde ve devletin meşruiyetini sağlamada bir araç olarak kullanılmıştır. Ekonomik ilişkilerin ticarileşerek piyasanın güdümüne girmesi, buna bağlı olarak var olan sosyal yapıların çözülmesi ve bireyin geçimini belirleyen unsurların belirsizleşmesi karşısında alınan tedbirler, sosyal politikanın konusunu biçimlendirmektedir (Buğra vd., 2011). Daha sonraları küreselleşen yapılar ile birlikte değişen ve çeşitlenen toplumsal ihtiyaç ve sorun alanlarının ortaya çıkışı, sosyal politikaya atfedilen anlamı genişletmiş, bütün yurttaşları kapsayan sivil, siyasal ve sosyal hakların gelişimi yavaş yavaş sosyal politika alanına girmeye başlamıştır (Marshall, 2006).

II. Dünya savaşı sonrasında itibaren liberal iktisat politikalarının terk edilerek yerini Keynesyen iktisat politikalarına bırakması, yaklaşık otuz yıl boyunca sosyal devlet anlayışının gelişerek adeta "altın çağı"nı yaşamasını sağlamıştır. Bu süreçte uygulanan sosyal refah modelleri ve sosyal politikaların işleyişine ilişkin çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Esping-Andersen (1990)'in tanımladığı üç refah rejimlerinden ilki, adından da anlaşılacağı üzere devlet

müdahalesinden ziyade hizmet sunumunda piyasanın rol üstlendiği Neo-liberal (Anglo-Amerikan) Modeli; ikincisi refah devleti harcamalarının doğrudan devlet tarafından karşılandığı Sosyal Demokrat (Nordic) Model; üçüncüsü ise bahsi geçen iki modelin karışımı niteliğindeki Korporatist Kıta Avrupası (Franco-German) Modeli'dir. Bunlardan birincisine ABD, Kanada, Avusturalya, İngiltere ve İrlanda gibi ülkeler, ikinci modele Nordik ülkeleri (İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya), üçüncü karma modele ise Almanya, Avusturya, Fransa ve İtalya gibi ülkeler örnek olarak verilmiştir (s. 26-27).

Esping-Andersen'in üçlü tipoloji dışında çeşitli refah devleti tanımları da bulunmaktadır. Örneğin Leibried (1992), Esping-Andersen'in refah devlet sınıflandırmasından farklı olarak, AB'nin güney kısmında var olan Güney Avrupa Modeli'nden, Coates (2014) Japonya ve Asya Kaplanları Refah Modeli'nden, Albert (1993) ise birbirine karşıt ve birbiri ile mücadele halinde iki kapitalizm modelinden söz etmektedir. Bahse konu refah tipolojileri (Bannink ve Hoogenboom, 2007; Kasza, 2002) gibi yazarlar tarafından eleştirilmekte, bahse konu sınıflandırmalarda refah rejimlerinin zaman zaman çelişkili ve birbiri ile ilişkisi olmayan uygulamalara sahip olduğu bu nedenle de kesin çizgilerle ayrılmış sınıflandırmanın -birkaç ülke dışında- yapılamayacağını iddia etmektedirler. Dolayısıyla çeşitli ülkelerde farklı refah modeli pratiklerinin uygulandığı "karma" refah rejimleri oluşabilir.

Türkiye'nin refah modeli ise bahsi geçen refah rejimlerinden Güney Avrupa Refah Modeli dâhilinde ele alınmaktadır (Buğra vd., 2011). Bunun nedeni, Türkiye'nin uyguladığı sosyal politikalar (sosyal yardım ve hizmetlerde görece dağınık, çok parçalı, aile merkezli yapı gibi) açısından söz konusu model ülkelere (İtalya, Portekiz, Yunanistan, İspanya) benzerlik göstermesidir. Ayrıca, Türkiye'nin, bu modele dâhil edilen ülkelere yakın sosyo-ekonomik sorunlarının ve yapısının olması (krize yatkınlık, modernleşme sürecine daha geç girme, kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınamaması vb.) sosyal refah modeline benzemektedir. Diğer taraftan, sosyal yardım ve hizmetlere ayrılan kaynakların oranının bu grupta yer alan ülkelerdeki gerisinde olması Türkiye'nin tam olarak bu gruba dâhil edilmesini güçleştirmektedir (Toprak, 2015, s. 168). Son yıllarda uygulamaya konulan genel sağlık sigortası, eğitimin ücretsiz sunulması vb. politika pratikleri Türkiye'nin Bannink ve Hoogenboom (2007)'nin belirttiği Karma Refah Modeli'nden izler taşıdığını göstermektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası sosyal refah kazanımlarının sürekli arttığı otuz yılın ardından ortaya çıkan gelişmeler bahse konu tüm refah rejimini zorlamaya başlamıştır. Zira 1970'li yılların ortalarından itibaren baş gösteren ekonomik kriz, neticesinde devletlerin sosyal politika harcamalarının kısılmasını öngören neo-liberal politikaların güç kazanmasına neden olmuştur. Bu durum, çoğu ülkede sosyal refah devletlerinin sürdürülebilirliği sorgulanmasına ve nihayetinde sosyal refah sunumunda devletin üzerindeki yükün piyasa ve özel sektör arasında paylaşılması gerektiğine olan inanç hızla yayılmaya başlamıştır. Nitekim 80'li yıllardan itibaren devletin sosyal politika alanındaki etkinliği azalmaya başlamış ve bu sorumluluk tedricen sivil toplum ve piyasaya devredilmesine neden olmuştur. Tuna ve Yalçıntaş (1994)'a göre sosyal politika bir yandan kapitalizmin yıkıcı etkisini hafifletirken öte yandan bu etkilere karşı devletin koruyucu yönünü geliştirmektedir. Benzer şekilde Karl Polanyi'nin "*çift yönlü hareket*" yaklaşımı da sosyal politikayı, hem kapitalizmin tahrip edici sonuçlarını engelleyici bir unsur, hem de sosyal siyasetin doğal güçlerin bir tepkisi olarak görmektedir (Polanyi, 1986; Polanyi ve Buğra, 2007). Diğer bir deyişle sosyal politika, hak temelli bir yaklaşımla ele alındığında kapitalizmin temel özelliklerini sorgulayan ve bunları dönüştürme potansiyelini içinde barındıran bir yapı olarak görülmektedir (Buğra, 2008; Tuna ve Yalçıntaş, 1994).

Türkiye'nin kalkınma planları temel alındığında sosyal politikaların geniş çerçevede tanımlanma eğiliminde olduğu görülmektedir (Erdoğan ve Yenigün, 2008). Geniş manada sosyal politika, emeğin günlük ve kuşaklar arası yeniden üretimi çerçevesinde yaşanan bazı sosyal ilişkileri (aile, piyasa, devlet düzleminde) konu edinen bir disiplindir. Bu disiplin özellikle sosyal güvenlik, endüstri ilişkileri (işçi sendikaları, toplu pazarlık süreçleri, ücret politikaları), iş hukuku (ya da daha geniş bir anlamda sosyal haklar), sosyal hizmetler (eğitim, sağlık, barınma ve ulaşım kapsamında kamusal hizmetler) ve sosyal yardım gibi alanlarda politika üretir ve çözümler geliştirir (Metin, 2011). Türkiye'de sosyal politika dünyadaki eğilimden biraz farklı olarak devlet sorumluluğunun halen etkili olması gerektiği, sunulan/sunulacak birtakım hizmetlerin ise diğer sektörlerle devredilmesi fikri hâkimdir. Özellikle 2000'lerden itibaren, Türkiye'de sosyal sigorta sisteminde ve sosyal hizmet çalışmalarında AB sosyal politikasına uyum sağlanması konusunda

önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Nitekim genel sağlık sigortası uygulaması, ücretsiz eğitim olanaklarının ülke genelinde uygulanması, sosyal yardımların belli standartlara kavuşturularak ihtiyaç sahibi tüm vatandaşlara ulaştırılması çabaları sosyal politikanın ana sorumluluğunun halen devlette olduğu tezini güçlendirmektedir. Diğer taraftan sosyal hizmet sunumunda kimi özelleştirme politikaları devlet sorumluluğunun diğer sektörlere devretme eğilimindedir. Bu durumda bahse konu paylaşımın hangi ölçüde nasıl yapılacağı, ne tür metodolojilerin ve araçların kullanılacağı, hangi süreçlerin takip edileceği net değildir. Ayrıca, dünyada tamamıyla tüm sorunlarını çözebilmiş mükemmel işleyen bir sosyal refah modeli bulunmamaktadır. Kültürel, sosyal, politik ve ekonomik farklılıklar nedeniyle sosyal sorunların üstesinden gelen başarılı, orta ve az başarılı refah devleti modelleri vardır. Devletin dolduramadığı ve piyasanın da sahiplenmediği sosyal alandaki boşluğu doldurmada yenilikçi ve bütüncül bir bakış açısını öngören “sosyal inovasyon”un söz konusu ihtiyaçlara çözüm sunmada anahtar bir rol üstlenme potansiyeli bulunmaktadır. Kamu fonlarından üniversite ve büyük ölçekli firmaların Ar-Ge birimleri aracılığıyla desteklenen yeni fikirler ve sistematik olarak değerlendirilen bu fikirlerin yavaş yavaş norma dönüştüğü (Mulgan, 2006) bu noktada henüz gelişmekte olan sosyal inovasyon(Sİ) alanının sosyal politika ve diğer politika yapım süreçlerinde etkili bir araç kullanılabileceği fikri tüm dünyada önem kazanmaktadır.

Günümüzde sosyal inovasyon-sosyal politika ilişkisinde yeni yaklaşımlar dile getirilmektedir. Bu kapsamda, özellikle yerel bazda gerçekleştirilecek sosyal inovasyonların, bahsi geçen ihtiyaçların giderilmesinde yeni bir paradigma olarak görülmesinin ötesinde sosyal refah devletinin yerine geçebilecek bir potansiyele sahip olup olmadığı konuları da tartışılmaktadır (Stijn Oosterlyncck vd., 2015). Bazı araştırmacılar da sosyal inovasyonun, sosyal refah devletinin uygulama sahasından geri çekilişini ifade ettiğini, hem kavramsal hem de uygulama olarak sosyal ve ekonomik sorunların yapısal belirleyicilerini gizlediğini iddia etmektedirler (Grisolia ve Farragina, 2015). Jenson’un (2015) sosyal politika yapımcıların piyasa ilişkilerine alternatif bir vizyon sunmak için sosyal girişimcilik ve sosyal inovasyonu bir arada kullanan birtakım yolların araştırıldığı çalışmasında “refah kristali”nden bahsetmiştir.

Refah kristali, sosyal inovasyon bakış açısı ile devlet-toplum arasındaki ilişkinin yeniden yapılandırılması olarak tanımlanabilir. Aslında bu kavram herkes tarafından kullanılan karma refah kaynakları için mecaz bir anlam taşıyabilmektedir. Türkiye açısından sosyal politika alanını daraltacak bir araç mı yoksa sosyal politika yapıcılara yenilikçi bir bakış açısı kazandıracak bir anlayış mı olduğu sorusu güncelliğini korumaktadır.

Türkiye'de Sektörler Bazında Sosyal İnovasyonun Gelişimi

Son yıllarda birçok ülke, kemikleşmiş sosyal sorunların çözümü ve karşılanamamış toplumsal ihtiyaçların giderilmesi konusunda yenilikçi fikirlerin üretilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına önem vermektedir. Son 15 yılda başta sivil toplumun, özel sektörün ve devletlerin daha çok ilgisini çekmeye başlayan Sİ konusu ve çözümleri ortaya farklı ürünleri, hizmet çeşitlerini, yeni işbirliklerini ve yeni politika araçlarını çıkarmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde çeşitli etmenlerin sebep olduğu ve toplum refah seviyesini yükseltmek için gösterilen çaba daha çok sivil toplum aracılığı ile gerçekleşmektedir. Zira bahsi geçen ülkelerde sivil toplum örgütleri hem finansal hem de bilgi birikimi açısından oldukça güçlü konumdadırlar. Türkiye özelinde bakılacak olursa her ne kadar sivil toplum faaliyetleri gelişme aşamasında olsa da toplumsal ihtiyaçların ve sorunların çözümünde etkin bir rol üstlenmesi söz konusudur. Bunu yaparken merkezi yönetimin güçlü olduğu Türkiye'de devletin sosyal yenilikçi çözümlerin desteklenmesi ve uygulama alanına taşınması süreçlerinde öncü rol üstlenerek destek olması ve hem kendi hem de sivil toplumun kapasitesini geliştirici politikalar üretmesi elzem görünmektedir. Nitekim görüşme yapılan devlet kademesindeki üst ve orta düzey yöneticilerin yarısından fazlası, sosyal girişimci ve akademisyenlerin ise tamamı, devletin bu alanda çeşitli hamleler yapması gerektiğini, hâlihazırda var olan uygulamalarında sosyal inovasyon kavramı altında öne çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sosyal inovasyon tanımı incelendiğinde görülecektir ki sosyal inovasyon kavramsal olarak tam bilinmese de hem dünyada hem de Türkiye'de önceden beri vardı. Daha önce de bahsedildiği üzere yazının bulunması ve yayılması, ilk üniversitelerin kurulması kendi dönemlerinde birer Sİ örneği olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de de çok eskilere dayanan Ahilik sistemi, özellikle

yerel düzeyde katılımcı ve sürdürülebilir büyümenin en güzel örneğini teşkil etmektedir. Benzer şekilde sivil toplumun huzur ve refahını sağlamada önemli roller üstlenen ve içinde buldukları toplumun ihtiyaçlarına göre tasarlanmış vakıf sistemi² bulunduğu bölgelerde dezavantajlı kesimlere karşılıksız hizmet vermekte, böylece toplumun diğer kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Toplumun her kesimine hizmet eden vakıflar, külliye çevresine dükkânlar kurarak ekonomik gelir elde edilmesi ve böylece sürdürülebilirliğin sağlanması yine o dönemin yenilikçi bakış açısını ve uygulamalarını yansıtmaktadır. Ancak vakıfların sürdürülebilir kalkınma bağlamında sadece refah artışını ifade etmediğini, insan odaklı kalkınma anlayışını, ekonominin yanı sıra sosyal boyutlu dayanışmayı, nesiller arası dengenin kurulmasını, tabiata saygıyı ve tabiatın korunmasını öngördüğü belirtilmiştir (Kılıç, 2014). Dolayısıyla hem dünyada hem de Türkiye'de sivil toplum sektörü sosyal inovasyonun vazgeçilmez bir uygulayıcısı konumundadır.

Sosyal inovasyon uygulamalarının Türkiye'de özel sektör bağlamında sosyal girişimcilik özelinde tartışılmaya başlanması son 15 yılda gerçekleşmiştir. Dünyanın ilk ve en geniş sosyal girişimci ağı Ashoka³ sosyal inovasyon çözümleri üreten öncelikli hedefi sosyal fayda olan ticari girişimcileri bir araya getiren bir kuruluştur. Dünya çapında 70 ülkeden 3000'e yakın Ashoka üyesi hakları, kalkınma, çevre, sağlık, eğitim/gençlik ve vatandaş katılımı gibi çeşitli sosyal alanlarda inovatif faaliyetler yürütmektedirler. Türkiye'de 2000 yılından itibaren faaliyet gösteren kurumda kayıtlı 30'yakın aktif sosyal girişimci vardır (Ashoka Fellows, 2020, para 2). Türkiye'de sosyal girişimlerin sayısı elbette bu sayıyla sınırlı değildir, bununla birlikte muhtelif alanlarda irili ufaklı pek çok inovatif sosyal girişimlere rastlamak mümkündür. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi her sosyal girişimci sosyal inovasyon üret(e)mez, her sosyal inovasyon yapan da sosyal girişimci değildir. Bu nedenle, Ashoka üyelerinin tamamını sosyal inovatör olarak nitelendirmek pek yerinde olmayacaktır. Diğer taraftan Sabancı Vakfı'nın yürüttüğü fark yaratanlar programı birçok

² On sekizinci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda yaklaşık 20.000 vakıf varken (Çizakça, 2006) günümüzde beş binin üzerinde vakıf bulunmaktadır. İlgili bilgilere <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik194.pdf> ulaşılabilir.

³ Ashoka, 1980'de ABD'de Bill Drayton tarafından kurulmasından bugüne acil toplumsal sorunlarına etkin ve kalıcı çözümler getiren sosyal girişimcileri tespit ederek, onları küresel bir destek ağında buluşturarak potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve çözümlerini yaygınlaştırmalarını sağlayan bir yapıdır.

yenilikçi sosyal girişimciyi ve/veya inovatörü daha görünür hale getiren projelerden bir diğeridir.⁴

Özel ve sivil toplum sektörü dışında üniversitelerde de sosyal inovasyonun ve sosyal girişimciliğin bilinmesine, gelişmesine ve yaygınlaştırılmasına dönük çeşitli merkezler, programlar ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında ele alınacak örnekler, Türkiye'de kamuda gerçekleşen sosyal inovasyon olarak nitelendirilebilecek uygulamalardır. Ayrıca yukarıda bahsi geçen üç alanda (sivil toplum, özel sektör, üniversite) hangi sosyal inovatif yapıların olduğu ve ne tür faaliyetlerin yürütüldüğü hususunda bazı örneklerle de özetle yer verilmiştir. Gerek sosyal inovatif faaliyetler yürüten kurumlar gerekse birer sosyal inovasyon uygulaması olan girişimler hakkında bilgi, bu faaliyetleri yürüten ilgili kişilerle görüşülerek ve online taramalarla elde edilen veriler ışığında ortaya çıkarılmıştır.

Sivil toplum örgütü olarak faaliyet gösteren sosyal inovasyonlara örnek olarak Türkiye Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) tarafından gerçekleştirilen "Genç Bank" girişimi verilebilir. Girişim, Türkiye'deki genç nüfusun sosyal ve toplumsal hayata aktif katılımını pozitif katkı yapmak ve bu sayede "kendi yerellerindeki yaşam kalitesini yükseltmelerine destek olmak" amacını gütmektedir. Genç Bank Programı kapsamında bugüne kadar 80 ilde 130 kadar gençlik örgütü ile çalışmış, pek çok projeye imza atmış ve toplamda ise 400.000'den fazla genç proje gönüllüsüne ulaşmıştır (Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2016). Bir diğer örnek "Gacemer" telefon uygulamasıdır. Uygulamanın hedefi özellikle çocuk ve gençleri kapalı mekânlardan dışarıya çıkmaya teşvik etmek, merak etme güdülerini harekete geçirmek ve tabiatı, Türkiye'nin tarihini, mimarisini, kültürel değerlerini ve sosyal yaşamı yerinde görmelerini sağlamaktır. Sistem, katılımcıların bilgi dağarcıklarının gelişmesine katkıda bulunmayı ve eğitim-öğretim sistemine yeni bir soluk getirmeyi hedeflemektedir.⁵

Türkiye'de şirket statüsünde sosyal inovasyon örnekleri de mevcuttur. Bunlardan ihtiyaçharitası.org platformu, farklı konulardaki ihtiyaçların ihtiyaç

⁴ İlgili çalışmalar ve Fark Yaratan girişimler ilgili örneklere <http://www.farkyarataneler.org/> adresinden ulaşılabilir.

⁵ Daha ayrıntılı bilgi için <https://gacemer.com> adresine bakılabilir.

sahipleri ile ihtiyacı karşılamak isteyen kişi ve kurumlar ile buluşturmaktadır. Sitede ihtiyaç ve desteklerin Türkiye haritası üzerinde de etiketlenerek görselleştirilmiş olması kullanıcılara kolaylık sağlamakta ve etkinliğini arttırmaktadır. 2015 yılında faaliyete geçen bu platformda şu anda 16.573 aktif ihtiyaç ile 3093 aktif destek mevcuttur (İhtiyaç Haritası, 2020). Özel sektör kapsamında faaliyet gösteren bir başka örnek te Yuvarla Sosyal Girişimi'dir. Bireylerin internet üzerinden yaptıkları alışverişler esnasında oluşan küsuratları tam rakamlara yuvarlamak suretiyle aradaki cüzi miktarların bağış olarak sivil toplum örgütlerine aktarılmasını sağlayan bir girişimdir. Yuvarla sistemine yalnızca gerekli izinlere sahip olan sivil toplum kuruluşları dâhil olabilmektedir. Yine, çocukların, yaşlıları ile birlikte aktif katılımcı oldukları bir ortamda bilim ve sanata olan ilgilerini arttırmak, meraklarını geliştirerek geleceğin mucitleri olmaları için onlara yol göstermeyi hedefleyen Usturlab Sosyal Girişimi, kurulduğu 2013 yılından itibaren elli binden fazla çocuk ve genç eğitim imkânı sunmuş ve ilham olmuştur.

Özel sektör ve sivil toplum sektöründe çeşitli aşamalarda var olan sosyal inovasyon akademik camianın da ilgisini çekmektedir. Özellikle son yıllarda sosyal girişimcilik eğitim programları düzenleyen üniversiteler, teknolojik ve ticari inovasyonlarla birlikte oluşturulan çeşitli kuluçka merkezleri sosyal alanda ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte çalışmalar yürütmektedirler. Ancak kurulan merkezler ve yürütülen programlar halen gelişme aşamasında olup, kapasiteyi geliştirici finansal ve insan kaynağına ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, Sabancı Üniversitesi Sosyal Girişimci Geliştirme Programı, sosyal girişimci olarak vakıf, dernek, kooperatif veya şirket kurmuş ve büyüme aşamasında sorunlar yaşayan girişimcilere kurumsallaşmaları konusunda bilgi birikimi sağlayarak büyümelerine katkı vermek amacıyla oluşturulmuştur. Yine Okan Üniversitesi Uluslararası Mikro Finans ve Sosyal Girişimcilik Merkezi, bireylerin mikro finans ve sosyal girişimcilikle ilgili bilgi düzeyini artırmak, yoksulluğa neden olan konulara çözüm üreten mekanizmanın kurulması, çalışması ve yayılmasını amaçlamaktadır. Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu ise gerçekleştirdiği eğitim ve sertifika programları, iş birliği ve araştırmaları ile sosyal inovasyonu teşvik etmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bunun dışında sosyal fayda odaklı aktörlerin bir araya geldiği bir etkileşim alanı olma amacını taşıyan TEDÜ Sosyal İnovasyon Merkezi, kuluçka merkezi, ortak

çalışma alanı ve sosyal çözüm tasarımlarına katkı sunmaktadır. Bahse konu örnekler üniversiteler bünyesinde gün geçtikçe artma eğilimindedir.

Türkiye’de Kamu Sektöründe Sosyal İnovasyon Uygulama Örnekleri

Daha önce de belirtildiği gibi hem dünyada hem de Türkiye’de trend, sosyal politika alanında yeni paradigmaların gerektiği hususudur. Zira gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından değişen ve gelişen toplum yapıları yeni politikaların ve uygulamaların elzem olduğunu göstermektedir. Bu nedenle birçok gelişmiş ülke sosyal alanda yenilikçi uygulamaları hayata geçirecek sosyal inovasyona dayalı ortamların oluşması ve gelişmesi konusunda çalışmalar yürütmektedirler. Bir taraftan da sosyal inovasyonun yeşereceği toplumun kapasitesini arttıracak hamleleri yaparak esenliğin tek taraflı değil tüm paydaşların ortak sorumluluğunda olduğun da altı her fırsatta çizilmektedir. AB’nin 2020 hedefleri doğrultusunda başta etkin bir yoksullukla mücadele ve sosyal koruma olmak üzere sosyal politika alanlarında oluşturulan fonlar ve gerekli düzenlemeler, AB’nin yenilikçi sosyal politik uygulamalarda sosyal inovasyon devrine geçtiğini işaret etmektedir. Nitekim Avrupa Komisyonu (2013)’nun sosyal inovasyon için kabul ettiği ortak tanım olan “sosyal ihtiyaçlara cevap verecek yeni fikirlerin (ürün, hizmet ve model) uygulanması ve gelişmesi; yeni sosyal ilişkiler ve iş birliklerinin yaratılmasıdır. Sosyal inovasyon artan sosyal etkileşim süreçlerine etki eden sosyal taleplere yeni çözümler üretmeyi ve insanlığın refah seviyesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal inovasyon amaçları ve araçları bakımından sosyal olan yeniliklerdir, dolayısıyla sadece toplum için iyi olan yenilikler değil aynı zamanda bireyin de harekete geçme kapasitesini zenginleştiren bir unsurdur (Regional ve Policy, 2013, s. 6)” ifadesi bu iddiayı destekler niteliktedir.

Sosyal politika alanında yeni yaklaşımlara neden ihtiyaç olduğu ile ilgili aşağıda sıralanan bazı hususlar önemli birer etkidir. Söz gelimi her yıl ülkeler sosyal problemlerin çözümü için yüz milyarlarca dolar harcanmakta bu harcamaların ise ne kadar etkin kullanıldığı çoğu zaman bilinmemektedir. Performans ölçümüne dair çok kısıtlı göstergeler (hizmet verilen kişi sayısı, hizmet miktarı vb.) ortaya çıkan sosyal etkiyi ölçmekten uzak bulunmaktadır. Diğer taraftan, bütçe harcamaları konusunda iyileştirme olacağı bilirse dahi bütçenin kısıtlı olması daha az koruyucu önleyici tedbirler alınması

ile sonuçlanmaktadır. Bu durumda ise toplumsal sorunların çözümünde yeterince hızlı bir ilerleme kaydedilemeyecektir. Ayrıca, devletlerin fonlama mekanizmaları da bazı durumlarda inovasyonu gelişmesinin önünde bariyer olabilmektedir. Söz gelimi devlet bütçeleri çıktı yerine girdilere odaklanmakta birçok sosyal alandaki hizmetlerde üretilen niteliksel sonuçlardan ziyade niceliksel hizmetler göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca, fon verilen zaman diliminin kısa oluşu ve devlet bütçelerinin geriye dönük verilere göre hesaplanması yine sosyal inovasyonun önündeki engellerdendir (Liebman ve Sellman, 2013). Türkiye açısından da benzeri sorunların varlığı bu konularda paradigma değişikliğine gidilerek gereken adımların ivedilikle atılması gerektiğini göstermektedir.

Bilindiği üzere dünyada genel itibariyle refah devleti uygulamalarının finansmanı, yaşanan ekonomik krizler sonucu oldukça zorlaşmıştır. Günümüzde devletin küçültüldüğü, harcamaların rasyonelleştirildiği yeni kamu yönetimini uygulayan birçok ülkede, yeni kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde sosyal politikalarda yeni paradigma dönüşümleri yaşanmaktadır. Artık ulus devletler tarafından sosyal harcamaları belli oranda kısarak aynı zamanda “Etkin sosyal politikalar sosyal devleti yaşatabilir mi?” gibi sorunlara cevap aranmaktadır (Özer, 2015). Sosyal politikalardaki paradigma değişikliğinin sorun ve ihtiyaç alanlarını sistematik ve bütüncül bir biçimde ele alması ve buna göre çözüm üretmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda uygulanacak sosyal politikanın yaratıcı özelliği sorunun tespitinden, uygulama ve değerlendirme aşamasına kadarki tüm süreçleri kapsaması, bilgi teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır.

Sosyal politika bağlamında sosyal inovasyon ele alınırken “sosyal inovasyon için politikalar” veya “sosyal inovasyon olarak politikalar” arasındaki ayrıma dikkat çekilmiştir. Sİ için politika sosyal hizmet girişimciliği, sosyal değişim girişimciliği ve sosyal kurum girişimciliğini içermektedir. Sİ olarak politikaları ise kamu sektöründeki inovasyonları sosyal politika girişimciliği ile hızlandıracak ve yeni yasal düzenlemeler, maliye politikası ve kamu ihaleleri yoluyla sosyal girişimciliği destekleyen adımları kapsamaktadır (Edmiston, 2015). Bu çerçevede görüşme yapılan kişilerin genel eğilimi toplumsal değişim ve dönüşümün bir gereği olarak, sosyal politika uygulamalarında her zaman

yenilikçi bakış açısının gerekli olduğu husussudur. Bu alanların başında çevre, yoksulluk, yaşlanma, bilgi yönetimi, gençler, fırsat eşitsizliği, eğitim, sağlık alanlarındaki aksaklıkların giderilmesi gelmektedir. Yine yenilebilir enerji, sürdürülebilir enerji, sürdürülebilir kalkınma, kırsal kalkınma konularının sosyal tarafı ile birlikte ele alınması, susuzluk, küresel ısınma gibi tehlikelerin önlenmesi, terör gibi konularda alternatif çözümlere olan ihtiyaç görüşmeler esnasında birçok kişi tarafından yoğunlukla vurgulanmıştır.

Yoksullukla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Yenilikçi Uygulamalar

Türkiye'de üstesinden gelinmesi gereken en önemli sorunların başında yoksullukla mücadele ve fırsat eşitsizliği gelmektedir. Son 15 sosyal politika alanında atılan önemli adımların ve gerçekleştirilen dönüşümlerin etkisi görülmeye başlansa da halen istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmektedir. Bu bölümde Türkiye'de yoksullukla mücadele ve fırsat eşitliği hususunda devlet desteği veya direk kamu tarafından yürütülen bazı sosyal inovasyon uygulamalarına yer verilecektir.

Türkiye'de Mikrokredi Uygulamaları

Toplumların yaşam koşullarını iyileştirme gayesiyle uygulanan “yeni yollar” olarak nitelendirilen sosyal inovasyon, ilkel olsun modern olsun bütün toplumların kadim ve ortak sorunlarından yoksullukla mücadelede alternatif bir enstrüman olarak değerlendirilebilir. Mikrokredi uygulaması da yoksullukla mücadele alanında doğrudan yoksullukla mücadeleye yönelmiş başarılı sosyal inovatif politikaların başında gelmektedir. Özellikle kadınları güçlendirilmesi yoluyla tüm dünyada yaygın olarak kullanılan önemli bir ekonomik ve sosyal gelişme stratejisi olarak görülmektedir. İlk olarak 1970'li yıllarda ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından Bangladeş'in yoksul bir köyünde başlatılan uygulama, Asya ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülkede uygulanmaktadır. 2013 yılı verilerine göre, dünya çapında mikrokredi topluluğuna üye 211 milyon kişi bulunmakta bunların ise 114 milyonu yoksulluk sınırının altındaki kişilerden oluşmaktadır (Executive Summary, 2016).

Mikrokredi kapsamında, kredi alan ailelerin özellikle de kadınların kendi kendine gelir getirici bir faaliyete başlayabilmesine destek olma ve böylelikle

gerek kişinin gerekse ailenin ve toplumun gelişimine katkıda bulunabilme gibi amaçlar yer almaktadır. Mikro finansın ilk olarak uygulandığı Bangladeş'te yapılan araştırmada mikrokredi kullanan kadınların ve ailelerinin refah seviyelerinin kullanmayan kadınlara oranla daha yüksek olduğu ve yaşamlarından daha memnun oldukları görülmüştür (Ruhul Amin vd., 1998 akt. Altay, 2007, s. 62). Türkiye'de mikro finans alanı son yıllarda gündemi daha çok meşgul etmeye, ulusal plan, program ile yasal düzenlemelere de yansımaya ve geniş yer tutmaya başlamıştır. Mikrokrediyeye yer ayrılan ulusal metinlere örnek olarak; Onuncu Kalkınma Planı, Yıllık Programlar, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Eylem Planı (KSGM, 2009), İl Özel İdaresi Kanunu ve Dernekler Mevzuatı⁶ verilebilir.

Türkiye'de mikro finans uygulamalarından ilki 2002 yılında MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi tarafından başlatılmıştır. İşletme kuruluşundan bugüne 12.000'den fazla kişiye 11 milyon TL'den fazla geçtiği kredi verdiği belirtilmiştir (MAYA Mikro Ekonomik Destek Programı, 2016). Yine benzer bir uygulama, TGMP, İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TISVA) ile GrameenTrust arasında ortak bir girişim olarak 2003 yılında kurulmuş Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP)'dir (Gökay, 2008). Günümüzde 67 ilde 106 şubesi ile ülke genelinde faaliyet gösteren TGMP, TGMP'ler 319 çalışanıyla yedi ana başlık altında (temel kredi, girişimcilik kredisi, sosyal kalkınma kredisi, kısa vadeli hayvancılık kredisi, sözleşmeli kredi, iletişim ve mücadeleci üye kredisi) kredi imkânı sunmaktadır (TGMP, 2014). Kurulduğu günden bu yana toplamda 521 Milyon TL kredi veren bu kuruluşun 2 Mayıs 2016 tarihi itibarı ile 39 bin 978 aktif üyesi (hâlihazırda kredi alıp tahsilâtını yapan üye sayısı) bulunmaktadır. Verilen kredilerin çok küçük bir kısmı geri dönmese de geri ödemelerin %90'nın üzerinde gerçekleştiği TGMP müdürlüğü yetkilisi tarafından ifade edilmiştir (TGMP, kişisel görüşme, Mayıs 2016).

Dünya genelinde başarıyla uygulanmakta olan birçok mikrokredi kuruluşu ve modelleri vardır, bunlar Hindistan'dan Lübnan'a, İrandan Tunus'a, Portekiz'den Şili'ye birçok ülkede geniş bir yelpazede faaliyetlerini

⁶ Dernekler ile ilgili mevzuata ve yapılan son düzenlemelerle ilgili bilgilere <https://www.dernekler.gov.tr/media/templates/dernekler/images/folder/Dernekler-Mevzuati-14112014.pdf> adresinden erişilebilir.

sürdürmektedirler (Aşçı ve Demiryürek, 2008; Çiftçi ve Akkul, 2013). Hes ve Neradová, (2013) Türkiye'de daha önce mikrokredi geçmişi olan kadınların iş gücüne katılımının daha kolay gerçekleştiği vurgulamaktadır. Bu sistemin iyi bir şekilde organize edilerek eksikliklerinin giderilerek uygulanması halinde yoksullukla mücadele başta olmak üzere kadın-erkek fırsat eşitsizliğini kısmen de olsa hafifletici ve kadının iş gücüne katılımını kolaylaştırıcı bir uygulama olmaması için herhangi bir neden yoktur. Ancak mikrokredinin yoksullukla mücadelede tek başına yeterli olamayacağı bunun yanında mikro finansman uygulamalarının bilimsel ve mesleki altyapısı uygun şekilde oluşturulmasıyla istenilen sonuçlara ulaşılabileceği vurgulanmaktadır (Altay, 2007, s. 66). Çalışması kapsamında görüşmecilerden bir kısmı mikrokrediyi temelde sosyal inovasyon olarak gösterirken bazıları da ek olarak bu konudaki eleştirilerin varlığına değinmişlerdir. Yine de genel kanı, mikrokredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede önemli bir araç olarak görüldüğüdür.

E- Devlet Uygulamaları

Küresel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve hızlı değişim Türkiye'de de dijital teknolojilerin tüm sektörler tarafından etkili bir şekilde kullanılmasını adeta zorunlu hale getirmiştir. Bu ihtiyaç toplumsal sorunların çözümünde ve demokratik katılımın sağlanmasında etkin bir rol üstlenmektedir. Kamuda 2000'li yıllarla birlikte hızlanan e-dönüşüm devletin gündemini oldukça meşgul etmiş gerçekleştirilen çeşitli projelerin ardından ilk defa 2006 yılında "E-Devlet Kapısı" uygulanmaya başlamıştır. Başlangıçta oldukça kısıtlı hizmetlere erişim imkânı sunan uygulama Şubat 2016 yılı itibariyle 216 kamu kurumunun <https://www.turkiye.gov.tr/> adresi üzerinden kayıtlı 22.546.787 kullanıcıya/vatandaşa toplamda 1411 e-hizmet sunmaktadır (Devletin Kısayolu, 2016). Bu yönüyle kamu kurumlarının kendi kurumsal web siteleri dışında kullanıcıların kamu hizmetlerinden daha etkin ve verimli istifade edilmesini sağlayan tek elektronik iletişim noktası olma özelliğine sahiptir.

BM 2014 yılı e-devlet araştırmalarına göre e-devlet hizmetlerinin gelişiminde dünya ortalaması %47 olarak saptanmıştır. Türkiye endekste 2012 yılına nazaran 12 sıra yükselerek 193 ülkeden 68. sıraya yükselmiştir (UN Data Center, 2016). Başlangıçta teknik çözümlerin yeterli olacağı düşünülen bu

gelişim sürecinde, zaman içinde ortaya çıkan yasal ve idari güçlüklerin aşılması ve kamu yönetiminde kullanıcı odaklılığı ve kamu hizmetlerinde etkinliği esas alan yeni yaklaşımların benimsenmesi gerektiği anlaşılmıştır. 2016-2019 yıllarını kapsayan “Ulusal E-Devlet Strateji ve Eylem Planı” kapsamında küresel gelişmeler, iyi örnekler ve güncel trendler takip edilerek ilgili aktörlerin (kurum, vatandaş gibi) ihtiyaçlarını bütüncül olarak karşılayacak konuma çıkarılması hedeflenmektedir.⁷ Zira kamu inovasyonu veya kamuda dijital sosyal inovasyon olarak adlandırılabilir bu uygulama bir yandan vatandaşın kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştırırken diğer yandan zaman, finansal ve insan kaynağı gibi konularda azami tasarruf sağlamaktadır.

Türkiye’de Ombudsmanlık Müessesesi

Bireylerin doğrudan yönetime iştirak etmesi, bireyler ve kamu idareleri arasındaki sorunların kısa sürede çözümlenmesine katkı sunmak hedefiyle 2012 yılında Ombudsmanlık müessesesi diğer adıyla Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur. Türkiye’de vatandaşların idare karşısında masrafsız ve hızlı bir şikâyet edebilecekleri böyle bir ara mekanizmanın varlığı, başta insan haklarının korunması, idarelerin şeffaf, hesap verebilir ve iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde sunacakları kamu hizmetlerinin artırılması bağlamında oldukça yenilikçidir. Dolayısıyla hukuk devletinin geliştirilmesinde yargı öncesi son başvuru yeri olan bu kurum ile Türkiye’de demokrasi kültürünün gelişmesi ve daha ileri seviyelere taşınmasını hedeflemektedir. Yine devletlerin birey için var olduğu gerçeğinden hareketle, bu kurumun çocukların da doğrudan başvurabilecekleri bir yer olması, onların devlet tarafından önemsendiklerinin farkına varmalarına dahası soran, sorgulayan ve haklarını arayan bireyler haline gelmelerine katkı sağlamaktadır. Öncelikle kamu inovasyonu olan ve sosyal inovasyonun gereklerinden sosyal bir soruna “eskisinden daha iyi bir çözüm” sunabilecek potansiyeli taşıyan böylesi bir kurumun farklı ülke örneklerinden hareketle daha da geliştirilmesi için çaba sarf edilmesi önemlidir. AB ülkelerindeki ombudsmanlık kurumları ve uygulamaları birer sosyal inovasyon olarak ele alınmaktadır (Van Acker vd., 2015).

⁷ 2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı” 19 Temmuz 2016 Tarihli ve 29775 Sayılı Resmî Gazete – 2. Mükerrer’de yayınlamıştır.

Dünya Ombudsmanlık uygulamalarından birçoğunda şikâyet başvurularının arabuluculuk yoluyla çözüme kavuşturulması söz konusu iken Türkiye'de sorunları tek başına çözebilecek "güçte" olmadığı, yalnızca yargısal süreçten önce idareden şikâyetçi olan vatandaşa "yol gösterici" bir kurum olduğu iddia edilmektedir. Bu ve bazı başka yönleriyle eleştirilen Ombudsmanlık kurumunun ne kadar etkin olacağı hususunun Türkiye'de vatandaşın yönetime katılımının artırılması, mevcut yönetim felsefesi ve bürokrasinin çalışma tarzı değişmesi ve medya kuruluşlarının vatandaş üzerinde güveni yeniden tesis edilmesi hususlarındaki gelişmelerle doğru orantılı olduğu belirtilmektedir (Sayan, 2014, s.347). Diğer taraftan, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin Kurum'un görev alanı dışında bırakılmasının, bu işlemlerin hâlihazırda anayasa yargısının denetimine tabi olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir (Aktel vd., 2013). Bunun bir diğer nedeni olarak ta Anayasa'daki yargı bağımsızlığı ilkesi karşısında, yargı kararlarının tek bir kurumun denetimine tabi tutulmasının manasız olduğu vurgulanmıştır (Erhürman, 2000, s.171). Mükemmeli aramadan vazgeçmemek inancıyla bu ve benzeri tartışmalar Ombudsmanlık müessesesinin vatandaş haklarını ve Türkiye'nin demokrasi kültürünü geliştirecek şekilde nasıl sürdürülebileceği hususunda yol gösterici birer sosyal inovasyon olarak görülebilir.

Sosyal İnovasyon Çalışmaları: Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardımlar

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nce yürütülen sosyal yardım programları, düzenli ve süreli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; aile yardımları, eğitim yardımları, sağlık yardımları, özel amaçlı yardımlar ve 2022 sayılı kanuna göre yapılan yardımlar olarak sınıflanmaktadır. Bu kategoriler altında geleneksel ve inovatif nitelik taşıyan uygulamalar olmakla birlikte bahse konu yardımların hak temelli gerçekleştirilmesinde önemli bir gelişme olan dijital teknolojilerin katkısı yine sosyal inovatif süreçleri göz önünde bulundurmak açısından önem taşımaktadır. Zira mükerrerliklerin önlenmesi, sosyal yardıma başvuru süresinin kısaltılmasına yönelik bürokratik engellerin kaldırılması açısından oldukça etkin bir yöntem olan bütünleşik bilgi sistemine geçiş ve veri tabanı çok yönlü analizlerin yapılmasına olanak vermektedir. Sosyal yardım ve

güvenlik hizmetlerinden amber alarmı, eşi vefat etmiş kadınlara ödenek ve toplum kalkınmasında gönül elçileri projesi kamu eliyle gerçekleştirilen sosyal inovasyonlara örnek olarak gösterilmektedir.

Kayıp Çocukların Bulunmasına Yönelik Bir Uygulama: Kayıp Alarmı Projesi

ABD’de uygulanan kayıp alarmı, yetkililerin kayıp olan veya kaçırılan çocukları hızlı bir şekilde kurtarmak için vatandaşlardan ipuçları talep ederek çocuğun en kısa sürede bulunması için tasarlanmıştır (Griffin ve Miller, 2008). Amber adı verilen bu sistem ile çevrede kayıp bir çocuk ihbarı varsa akıllı telefonlara giden bir mesaj kısa süreliğine sistemi kilitleyerek mesajı dikkate almaya zorlamakta ve vatandaşların katılımı talep edilmektedir.

Türkiye’de çeşitli kaynaklara göre çocuk kayıpları farklılıklar göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in 2008- 2011 verilerine göre 27 binden fazla çocuk kayıp durumdadır. Dolayısıyla kayıp çocukların (kaçırılan, kaçan veya kaybolan) en kısa sürede bulunması, güvenliğinin sağlanması ve ailelerine teslim edilmesi hususunda bir dizi önlemlerin alınması gerekliliği ortadadır. Türkiye özelinde “Amber Alarmı” sistemine benzer bir uygulama Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 2014 yılında “Kayıp Alarmı” adıyla hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, aileler ekiplere haber verir vermez çocuğun resmi, eşkâl bilgileri, çocuğun kaybolduğu veya son görüldüğü semtteki tüm cep telefonu kullanıcılarına hem kısa mesaj (SMS) hem de multimedya mesajla fotoğraf gönderimi (MMS) yoluyla iletilmekte, böylece çocuğun kaybolduğu bölgeden uzaklaşmadan en kısa sürede bulunması amaçlanmaktadır. Twitter ve Facebook başta olmak üzere sosyal medyada açılan “Kayıp Alarmı” hesaplarından da kaybolan çocukla ilgili bilgiler paylaşılmakta ve halkın katılımı talep edilmektedir. İçişleri Bakanlığı Haziran 2016 verilerine göre 2014 yılından bugüne 10.450 kayıp olayı incelenmiş, 245’i çocuk 204’ü yetişkin olmak üzere 449 kayıp şahısla ilgili olarak kayıp oldukları bölgede bulunan vatandaşların cep telefonlarına eşkâl bilgileri ve resimleri SMS olarak gönderilmiştir. SMS gönderimi yapılan 449 kişiden 221’i çocuk 151’i yetişkin olmak üzere toplamda 372 şahıs bulunmuştur. Bu kapsamda yapılan SMS gönderiminde yaklaşık 55 milyon cep telefonu kullanıcılarına ulaşılmış, buna ek olarak, Facebook/kayıpalarmi adresine 108 Bin, Tweetter@kayıpalarmi

adresine ise 3.518 üye kayıtlı durumdadır (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi Notu, Haziran 2016). Vatandaşların da etkin katılımıyla kaybolan kişinin en kısa sürede bulunmasını amaçlayan bu sistem Türkiye'de kamu tarafından uygulanan sosyal inovasyon örneği olarak gösterilebilir.

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Ödenek

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yoksulluktan en fazla etkilenenlerin başında kadınlar gelmektedir. Bu gerçekten hareketle 2010 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Boğaziçi Üniversitesi ile iş birliği içerisinde "Eşi Vefat Etmiş Kadınlar için Bir Nakit Sosyal Yardım Programı Geliştirilmesine Yönelik Araştırma Projesi" yürütülmüştür. Projenin tamamlanmasının ardından kanıta dayalı sosyal politika anlayışı çerçevesinde, 29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu kararıyla eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi sosyal yardım programı başlatılması kararı alınmıştır. 2012 yılı başından itibaren kriterlere uyan vatandaşlarımızın başvuruları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakıfları tarafından alınmaya başlanmıştır. Başvuru sürecinden yardımın ödenmesine yardım programına ilişkin tüm işlemler Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) üzerinden yürütülmekte, başvuru sahibinden nüfus cüzdanı dışında herhangi bir belge istenmemektedir.

Aile yardımları çerçevesinde ele alınan "Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Nakdi Sosyal Yardım Programı" sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan ve resmi nikâhlı eşini kaybetmiş kadınlara yapılan nakdi yardımları kapsamaktadır. Aylık 250 TL tutarındaki bu miktar iki ayda bir (500 TL tutarında) PTT aracılığıyla ödenmektedir. Bahse konu miktar özellikle kadınların yoksulluktan koruma amaçlı uygulanan önleyici tedbirlerden biri olarak görülmektedir. Bu kapsamda 2012 yılında yaklaşık 240 bin haneye 371,5 milyon TL nakdi yardım verilirken bu miktar 2015 yılında yaklaşık 300 bin haneye toplam 820,5 milyon TL'ye yükselmiştir (ASPB, 2015, s.116). Türkiye'de eşi vefat etmiş kadınlara ödenek ayrılması hak temelli inovatif sosyal politika uygulamalarından biridir. Zira bu uygulama hem araçları (Bütünleşik Bilgi Sisteminin kullanılarak bürokratik engellerin en aza indirilmesi) hem de amaçları (kadın yoksulluğu ile mücadele aracı) bakımından yenilikçi niteliğe sahiptir. Dolayısıyla Bakanlığın bahse konu bu uygulaması hem kamu inovasyonu hem de etkin bir sosyal inovasyon olarak değerlendirilmektedir.

Toplum Kalkınmasında Gönül Elçileri Projesi

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Toplum Kalkınmasında Gönül Elçileri Projesi'nin ana hedefi kurum bakımındaki çocukların fiziksel doyumun yanında ruhsal doyumlarını sağlayacak aile yanında bakıma yönlendirmektir. Bu misyonla Türkiye geneli tüm illerin en yüksek mercii olan Valilerin eşleri gönül elçileri olarak seçilmiş, her bir ilde mahalle mahalle gezilerek koruyucu aileliğin faziletleri bizzat seçilen bu elçiler vasıtasıyla anlatılmıştır. İnsanları koruyucu aile olmaya özendirme, bu konudaki eksik ve/veya yanlış inanışların giderilmesi ve farkındalığın artırılmasına yönelik eskisinden daha iyi bir çözüm sunacak gönüllülük esasına dayalı bu yolla daha fazla çocuğun koruyucu aile yanında bakılması mümkün olmuştur. Zira 2012 yılına kadar yılda ortalama 200 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilirken 2018'de 6468'e, 2019 yılında ise 7259'a ulaşmıştır.⁸ Bu projenin sosyal olarak bir başka katkısı da toplumda "gönüllülük" kavramına yönelik farkındalık geliştirmek, gönüllü çalışmanın yaygınlaşmasını sağlamak, toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynağı ihtiyacını güçlendirmek üzere hayata geçirilmiş olmasıdır. Dolayısıyla gönül elçisi hedef grupların ihtiyaçlarına göre kendi ilgi, bilgi, beceri, deneyimleri ve kaynakları kapsamındaki her tür sosyal hizmete katkı verebilir. Ayrıca bu hizmetler kurum ve kuruluşlarda verilebileceği gibi ev ziyaretleriyle de yürütülebilir (Gönül Elçileri Rehberi, 2016).

Sosyal inovasyon: Çevre Kirliliği, Katılımcı ve Çevreci Büyüme

Sosyal inovasyonun Türkiye'deki yansımalarına baktığımızda çevre kirliliği, katılımcı ve çevreci büyüme kategorilerinde değerlendirilebilecek uygulamalar hem özel sektör hem de sivil toplum ve kamu tarafından yürütülmektedir. Önceki bölümlerde sivil toplum örgütü ve şirket statüsündeki sosyal inovasyonlara çeşitli örneklerle yer verilmişti. Bu bölümde ise kamu eliyle ve desteğiyle gerçekleştirilen inovatif uygulamalardan bazıları kısaca değerlendirilecektir.

⁸ <https://ailevecalisma.gov.tr/media/41553/kurumsal-istatistikler.pdf>, 02.09.2020 tarihinde erişilmiştir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı Genç Gönüllüler Projesi

Gençlik ve Spor Bakanlığının (GSB) himayesinde 2015 yılında başlatılan ve tüm Türkiye genelinde faaliyet gösteren ve gönüllülük faaliyetlerinde arz-talebi buluşturan “Genç Gönüllüler Projesi” kamu eliyle hayata geçirilen etkin bir sosyal inovasyon örneği olarak değerlendirilmektedir. Proje kapsamında gençleri afet ve acil durum, çevre, eğitim, spor, kültür ve turizm, sağlık ve sosyal hizmetler vb. birçok alanda gerçekleştirilen projelerde gönüllü olarak yer alması konusunda harekete geçiren önemli bir işlev icra etmektedir. Platform kurumların duyurmak istedikleri projelerin içeriğine müdahale etmemekte yalnızca gönüllü arayan-gönüllü olmak isteyen kişi ve kurumları (kamu kurumları, kamu yararına çalışan sivil toplum örgütleri, il özel idareleri, yerel yönetimler, halk kütüphaneleri, hastaneler vb.) bir araya getirmektedir. Haziran 2016 verilerine göre platforma kayıtlı 808 akredite kurum ve bulunmaktadır. Böylelikle gençlerin her dâhil olduğu proje sayesinde oluşturdukları kişisel gönüllülük karneleri, kendi kapasitelerini keşfetmelerini ve iyi bir kariyer planlaması yapabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Kurulduğu 2015 yılından buyana kurumlar tarafından ilan edilmiş 1168 ilan bulunmaktadır. Bunlardan afet ve acil durum başlığı altında 28, eğitim konusunda 305, çevre alanında 258, kültür ve turizm alanında 210, spor kategorisinde 48, sağlık ve sosyal hizmet alanında ise 307 ilan yayınlanmıştır (GSB Genç Gönüllüler Ekibi, kişisel görüşme, Haziran 2016).

Özetlemek gerekirse, genç gönüllüler platformu aracılığıyla gençler hem gönüllülük faaliyetlerini uygun bir zeminde gerçekleştirebilme hem de enerjilerini faydalı işlere yönlendirme imkânı bulmaktadırlar. Dahası, toplumsal birlik ve bütünlüğün sağlanmasında gençleri harekete geçirecek aynı zamanda kendilerini geliştirecek faaliyetlere; ağaç dikimi, atık pil ve mavi kapak toplama gibi çevreci etkinlikler, kamusal alanda çevre temizliği, fakir çocuklara derslerinde yardımcı olma, dil ve müzik eğitimleri, kitap kampanyaları gibi birçok proje gönüllülerle buluşturulmak suretiyle yürütülmektedir. Yine yenilikçi sosyal yardım faaliyetleri, engelli ve yaşlılara yönelik kampanyalar genç gönüllülerin Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde başlatılan projeler de yayınlanmaktadır. Nitekim Etimesgut Devlet Hastanesi'nin yürüttüğü gönüllü olmak isteyen vatandaşların yaşlıları ziyaret ederek onların ihtiyaçlarını (kitap

okuma, birlikte vakit geçirme, faturalarını ödeme, alışverişe gitme, doktor giderken yaşlıya eşlik etme vb.) gidermek suretiyle yardım etmeyi hedefleyen *Gönül Komşusu* projesi inovatif uygulamaların en güzel örneklerinden biridir.

Sosyal inovasyonun Türkiye'deki dinamiklerinden olan genç nesil potansiyeli kamunun da desteğiyle bir "değer"e dönüşmekte aynı zamanda gençleri sosyalleşmelerini sağlayarak topluma kazandırmaktadır. Nitekim bir yılda *gençgönüllüler.gov.tr* platformuna kayıt olan gönüllü (genç ve yetişkinler dâhil) sayısı Haziran 2016 itibariyle 29 bin 781 kişidir (GSB Genç Gönüllüler Ekibi, kişisel görüşme, Haziran 2016). Şu bir gerçek ki bu tür projelerin bilinirliğinin artırılması ve duyurulması aşamasında yaşanan birtakım aksaklıklar da giderilirse, toplumumuzda birilerine yardım etmek, bilgisini, emeğini paylaşmak isteyen nice gönüllüler eğitim, sağlık, spor, çevre vs. alanlarındaki projelerde yer almak isteyeceklerdir. Yukarıdaki zikredilen rakamlarda göstermektedir ki sadece bir yıllık süre zarfında oluşan bu gönüllü havuzu yıldan yıla hızla artacak ve bizzat devlet tarafından toplumun harekete geçme kapasitesini geliştiren önemli bir sosyal inovasyon uygulaması haline gelecektir.

Orman Genel Müdürlüğü (OGM) Sincap Çocuk Tiyatrosu

OGM'nin yürüttüğü inovatif faaliyetlerden bir diğeri de çocuklara orman, doğa ve çevre bilinci kazandırmaya çalışan Sincap Orman Çocuk Tiyatrosu ekibidir. Bahse konu gezici tiyatro ekibiyle Türkiye'nin her yerinde ormanların nasıl korunması gerektiği, ormanların faydası, ağaç sevgisi, fidan dikmeye teşvik, yangın ihbar hattının aranması gibi konular çocuklara tiyatro oyunu yoluyla öğretilmektedir. Tiyatro ekibi tek bir oyun değil birden fazla oyun hazinesine de sahip yani yöre ve bölgesine göre farklı oyunlarını da sergilemektedirler. Her yıl ortalama 150 bin çocuğa gösteri yapan Sincap Orman Çocuk Tiyatrosu, geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek çocukların zihinlerinde yer edecek güzel bir yöntemle gerçekleştirmektedirler (OGM Yetkilisi, kişisel görüşme, Mayıs 2016).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Akıllı Şehir Birimi

Kentleşme ve enerji tüketiminin artması endüstri devriminden başlayarak günümüze kadar gelinen süreçte büyük bir hızla artarak devam etmiştir. Bu gelişimin yapıcı olduğu kadar yıkıcı etkileri de olmuş, kentler ve toplum bir dizi sorunlarla karşı karşıya gelmişlerdir. Söz gelimi eskiyen altyapı ve imkânlar, beklenmedik doğal afetler, değişen nüfus yapısı, iklim değişikliği, trafik yoğunluğu, çevre kirliliği, enerji kaynaklarının azalması bu sorunlardan sadece bazılarıdır. Bahsi geçen sorunlar karşısında devletlerin mevcut durumun dışına çıkarak halkın kendini gerçekten güvende hissedeceği yeni teknolojiler, yaratıcı fikirler ve hizmetler geliştirmesi ihtiyacı her geçen gün daha fazla tartışılır olmuştur. İşte bu sorunlarla başa çıkmada bir araç olarak görülen sosyal inovasyonların, geleceğin akıllı şehirlerini oluşturacağı da iddia edilmektedir. Nitekim akıllı şehir yaklaşımının ana konularından yapısal ihtiyaçları gidermede ekonomik, teknolojik ve ekolojik açıdan en akıllı yaklaşımın benimsenmesi ve toplumsal farklılıkları en aza indirecek yenilikçi metotların bulunması, yoksulluğun azaltılması ve istihdamın artırılması ve eldeki kaynakları en verimli şekilde kullanılması gayesi sosyal inovasyon bakış açısıyla da birebir uyuşan hedeflerdir. Yine, yönetim alanında, sektörler arası işbirliği, bölgesel ve yerel kurumlar arasındaki iş birliği, diğer paydaşların bilgilendirilmesi ve farkındalık, çok paydaşlı platformların oluşturulması ve bunların bir ağla birbirine ulaşımının sağlanması gibi hedefler, sosyal inovasyon ile akıllı şehir stratejilerin birbiriyle uyumunun kanıtı niteliğindedir.

Özellikle 1990 sonrasında, gelişen teknolojilerin de yardımıyla kent mekânında daha çevreci ve akıllı çözümlerin üretilmesi tartışmaları başlamıştır. Bu bağlamda 'Akıllı Şehir' yaklaşımı literatürde farklı tanımlamaları bulunmakla birlikte, Giffinger (2007) ise konuya daha geniş bir perspektiften bakmış ve kavramı 'akıllı insan, akıllı yaşam, akıllı enerji, akıllı çevre, akıllı yönetim, akıllı ekonomi' olmak üzere altı kategoride incelemiştir. Günümüzde akıllı şehir yaklaşımı daha geniş ve bütüncül bir perspektifle ele alınarak, yalnızca büyük kentlerin değil kentlerin tümünü kapsamı gerekliliği vurgulanmaktadır (Giffinger vd., 2007; Hollands, 2008). Şehirler kendilerini 'Akıllı Şehir (*Smart City*)' bileşenleri ekseninde geliştirme konusunda oldukça önemli çalışmalar yapmaktadırlar. Europe Smart Cities Ranking, Europe

Smart Cities, Concertocities, MIT Akıllı kent projeleri küresel girişimlerin yanı sıra; Smart Wien, Amsterdam Smart City gibi şehirler özelinde akıllı şehir yaklaşım ve çerçeveleri oluşturulmaktadır. Bahsi geçen ekonomik, çevresel ve sosyal ihtiyaç ve sorunların akıllı şehir yapılanması çerçevesinde çözümü için Aralık 2015'te İBB bünyesinde Akıllı Şehir Birimi resmi olarak kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır (İBB Smart City Birimi, kişisel görüşme, Mayıs 2016).

Sonuç

Sosyal politikanın alanı doğuşundan bugüne çok çeşitli evreler geçirmiş değişip gelişmiştir. 19. Yüzyılın başlarında meydana gelen dünya ekonomik kriziyle birlikte yaklaşık elli yıl sosyal refah kazanımları artmıştır. Ancak 1970'li yılların ortalarından itibaren baş gösteren ekonomik kriz ve artan toplumsal sorun ve ihtiyaçların giderilmesi sürecince yasana sıkıntılar sosyal refah devletlerinin sürdürülebilirliği sorgulanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda güç kazanan neo-liberal politikaların da etkisiyle sosyal refah sunumunda devletin üzerindeki yükün piyasa ve özel sektör arasında paylaşılması gerektiğine olan inanç hızla yayılmaya başlamıştır. Diğer taraftan, gelişen ve değişen toplum yapılarıyla birlikte, ülkelerin ekonomik ve insani açıdan kalkınmak ve refahı sağlamak için uyguladıkları ekonomik modeller artık sosyal refahı sağlamada eksik kaldığı görülmüştür. Bu sebeple AB ve birçok gelişmiş ülkede de hükümetler, sosyal dönüşüme uyum sağlayacak ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli yeni fikir, süreç ve modellerin oluşturulması gerektiğini kavramışlardır. Dolayısıyla, bir türlü üstesinden gelinemeyen sosyal sorunların çözümü ve karşılanamamış toplumsal ihtiyaçların giderilmesi konusunda yenilikçi fikirlerin üretilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılması hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem kazanmaya başlamıştır. Kamu dışı diğer aktörlerin de aktif katılımını öngören yenilikçi bu süreç, sosyal inovasyon, katılımcı ekonomi, paylaşım ekonomisi gibi yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Hem dünyada hem de Türkiye'de trend, sosyal politika alanında yeni paradigmalara gerektiği konusudur. Zira değişen ve gelişen toplum yapıları ile ortaya çıkan sorun ve ihtiyaçlar, ülkelere yeni politika araçları geliştirmelerinin gerekli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle birçok gelişmiş ülke sosyal

alanda yenilikçi uygulamaları hayata geçirecek sosyal inovasyona dayalı ortamların oluşması ve gelişmesi konusunda çalışmalar yürütmektedirler. Diğer taraftan da sosyal inovasyonun gelişeceği toplumsal kapasiteyi arttırarak, esenliğin tek taraflı değil tüm paydaşların ortak sorumluluğunda olduğunu belirtmektedirler. Son otuz yılda sivil toplum, piyasa ve kamunun ilgisini çekmeye başlayan sosyal inovasyon konusu ve çözümleri ortaya yeni ürünleri, hizmet çeşitlerini, yeni iş birliklerini ve yeni politika araçlarını çıkarmıştır. Özellikle devletin gideremediği, piyasanın da sahiplenmediği sosyal alandaki boşluğu doldurmada yenilikçi ve bütüncül bir bakış açısını öngören sosyal inovasyon, söz konusu ihtiyaçlara çözüm sunmada etkin bir rol üstlenme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, günümüz dünyasında henüz gelişmekte olan Sİ alanının, sosyal politika ve diğer politika yapım süreçlerinde etkili bir araç kullanılabileceği fikri tüm dünyada önem kazanmaktadır.

Türkiye özelinde başta kamu olmak üzere tüm kurumların toplumsal ihtiyaçların ve sorunların çözümünde etkin bir rol üstlenmesi söz konusudur. Bunu yaparken devletin sosyal yenilikçi çözümlerin desteklenmesi ve uygulama alanına taşınması süreçlerinde öncü rol üstlenerek destek olması ve hem kendi hem de sivil toplumun kapasitesini geliştirici politikalar üretmesi elzem görünmektedir. Bu çalışmada incelenen genç gönüllüler programı, sınıp çocuk tiyatrosu, kayıp alarmı, e-Devlet uygulamaları, gönül elçileri projesi, eşi vefat etmiş kadınlara ödenek uygulaması, ombudsmanlık müessesesi gibi sosyal inovasyon örneklerinin gelecekte oluşturulacak sosyal politika uygulamalarına örneklik teşkil edebileceği düşünülmektedir. Zira görüşme yapılan devlet kademesindeki orta ve üst düzey yöneticilerin yarısından fazlası, sosyal girişimci ve akademisyenlerin ise tamamı, devletin bu alanda çeşitli hamleler yapması gerektiğini, hâlihazırda var olan uygulamaların da sosyal inovasyon kavramı altında öne çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bir başka ifadeyle bahse konu çalışmaların artması onların toplumsal bazda kabulüne ve bilinirliğine bağlıdır.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2015 Yılı Faaliyet Raporu, Erişim Tarihi: 18 Eylül 2016, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/>.
- Aktel, M., Kerman, U., Altan, Y., Lamba, M., & Burhan, O. (2013). Türkiye için yeni bir denetim modeli: Kamu denetçiliği (Ombudsman). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 21-37.
- Altay, A. (2007). Küreselleşen yoksulluk olgusunun önlenmesinde mikrofinansman yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(510), 57-67.
- Ashoka Fellows. (2020). Erişim Tarihi: 07 Temmuz 2020, <http://ashokaturkiye.org/hakkimizda/>.
- Aşçı, Z. V. K. D., & Demiryürek, K. (2008). Kırsal yoksullukla mücadelede yeni adım: Mikrokredi. *Hr. Ü. ZF Dergisi*, 12(4), 73-79.
- Atkinson, R., & Flint, J. (2001). Social research update. *Department of Sociology, University of Surrey*, (33)
- Bannink, D., & Hoogenboom, M. (2007). Hidden change: disaggregation of welfare state regimes for greater insight into welfare state change. *Journal of European Social Policy*, 17(1), 19-32. <https://doi.org/10.1177/0958928707071877>
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika*.
- Buğra, A., Keyder, Ç., Yakut-Çakar, B., & Balaban, U. B. (2011). *Sosyal politika yazıları: Boğaziçi Üniversitesi sosyal politika forumu*. İletişim Yayınları.
- Coates, D. (2014). Models of capitalism: Growth and stagnation in the modern era. *John Wiley & Sons*.
- Çiftçi, N., & Akkul, R. (2013). Cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermede bir araç olarak mikrokredi: Bilecik ili uygulaması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2).
- Çizakça, M. (2006). Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları. Türkiye'de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması, TÜSEV, İstanbul.
- Devletin Kısayolu. (2016). 26 Ekim 2016 tarihinde erişilmiştir <https://www.turkiye.gov.tr/>.

- Edmiston, D. (2015). *EU public policy, social innovation and marginalisation: Reconciling ambitions with policy instruments*. CRESSI Working Paper Series No. 18/2015. Oxford: University of Oxford.
- Erdoğan, M., & Yenigün, E. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bütçe*. Tesev Yayınları, İstanbul.
- Erhürman, T. (2000). Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 49(1), 155-180.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.,1990.
- Executive Summary. (2016). Erişim Tarihi: 26 Nisan 2016, <https://stateofthecampaign.org/2015-report-executive-summary>.
- Giffinger, R., Fertner, C., Kramar, H., Kalasek, R., Pichler-Milanovic, N., & Meijers, E. (2007). Smart cities Ranking of European medium-sized cities, *Centre of Regional Science*, Vienna UT, October 2007.
- Gökyay, Ç. (2008). Türkiye'de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2017, <https://media.iskur.gov.tr/15629/cagatay-gokyay.pdf>.
- Gönül Elçileri Rehberi. (2016). Toplum kalkınmasında gönül elçileri projesi: Gönül elçileri çalışma rehberi. Erişim Tarihi: 28 Nisan 2016, https://gonulelceleri.aile.gov.tr/data/55114795369dc57100ffbc98/aile_bakanligi_calismarehberi_son.pdf.
- Griffin, T., & Miller, M. K. (2008). Child abduction, AMBER alert, and crime control theater. *Criminal Justice Review*, 33(2), 159-176.
- Grisolia, F., & Farragina, E. (2015). Social innovation on the rise: Yet another buzzword in a time of austerity? *Salute e societa*.
- Hes, T., & Neradová, A. (2013). Attempt for explanation of declining labor force participation of women in Turkey through test of Under-Participation Trap Hypothesis, applied on microfinance survey data. *Global Journal of Management And Business Research*, 13(5).
- Hollands, R. G. (2008). Will the real smart city please stand up? Intelligent, progressive or entrepreneurial? *City*, 12(3), 303-320.
- İhtiyaç Haritası (2020). İhtiyaç Haritası, Erişim Tarihi: 07 Ekim 2020, <http://www.ihtiyacharitasi.org/>.

- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2008). *Politika dokümanı: Kadın ve yoksulluk*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2009). *Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı 2008-2013*. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kasza, G. J. (2002). The illusion of welfare 'regimes'. *Journal of social policy*, 31(2), 271-287.
- Kılıç, A. (2014). 2014 Vakıf Haftası Çerçevesinde Düzenlenen "Vakıf Ve İktisat" Sempozyumu Üzerine.
- Jenson, J. (2015). Social Innovation: redesigning the welfare diamond. In: *New Frontiers in Social Innovation Research* (ss. 89–106). Springer.
- Liebman, J., & Sellman, A. (2013). *Social impact bonds: A guide for state and local governments*. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School Social Impact Bond Technical Assistance Lab.
- Marshall, T. H. (2006). *Yurttaşlık ve sosyal sınıf*. Sosyal Politika Yazıları, 19-32.
- MAYA Mikro Ekonomik Destek Programı (2016). İstatistiki veriler. Erişim Tarihi: 26 Ekim 2016, <http://www.kedv.org.tr/maya/>.
- Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP dönemi: Sosyal yardım alanında yaşananlar. *Çalışma ve Toplum*, 1, 179-200.
- Mulgan, G. (2006). The process of social innovation. *Innovations*, 1(2), 145-162.
- Mulgan, G., Caulier-Grice, J., & Murray, R. (2010). *The Open Book of Social Innovation*. Nesta and The Young Foundation, United Kingdom.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated.
- Orman Genel Müdürlüğü (2016). Türkiye Orman Varlığı, Erişim Tarihi: 28 Nisan 2016, www.ogm.gov.tr.
- Özer, M. A. (2015). Sosyal Politikaların Belirlenmesinde Karar Verme Süreci ve Bilgi Teknolojilerinin Etkisi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(9).
- Pol, E., & Ville, S. (2009). Social innovation: Buzz word or enduring term? *The Journal of Socio-Economics*, 38(6), 878-885.
- Polanyi, K. (1986). *Büyük dönüşüm*. A. Buğra (Çev.) İstanbul: Alan Yayınları.

- Polanyi, K., & Buğra, A. (2007). *Büyük dönüşüm: çağımızın siyasal ve ekonomik kökenleri*. İletişim Yayınları.
- Regional, D. G., & Policy, U. (2013). Guide to social innovation. *Brussels: European Commission*.
- Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Mikrokredi Merkezi - Türkiye Grameen Mikrokredi Programı Bağımsız Denetçi Raporu (2014). Türkiye Gramen mikrokredi programı, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2016, http://www.tgmp.net/admin/pages/files/Tgmp_31.12.2014_TR.pdf
- Sayan, İ. Ö. (2014). Türkiye'de ombudsmanlık kurumunun uygulanabilirliği ve alternatif denetim yöntemleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(02), 333–349.
- Stijn Oosterlynck, S., Yuri Kazepov, Y., Novy, A., Cools, P., Sarius, T., & Wokuvitsch, F. (2015). Local social innovation and welfare state restructuring: Analysing their relationship. (No. 15/15). Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp. Erişim Tarihi: 26 Nisan 2016. <http://econpapers.repec.org/RePEc:hdl:improv:1515>.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı. (2016). Erişim Tarihi: 31 Mart 2017, <http://www.tog.org.tr/>.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year*, 1(21).
- Tuna, O., & Yalçıntaş, N. (1994). *Sosyal siyaset*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Van Acker, W., Bouckaert, G., Frees, W., Nemeç, J., Lawson, C., Matei, A., ... Flemig, S. (2015). Mapping and Analysing the Recommendations of Ombudsmen, Audit Offices and Emerging Accountability Mechanisms, Erişim Tarihi: 15 June 2017. http://lipse.org/userfiles/uploads/LISPE%20Research%20Report%20WP3_20150328_FINAL.pdf (15/04/2015).
- Van Meter, K. M. (1990). Methodological and design issues: techniques for assessing the representatives of snowball samples. *NIDA Research Monograph*, 98(51.40), 31–43.
- United Nations Data Center (2016). Erişim Tarihi: 26 Nisan 2016, <https://publicadministration.un.org/egovkb/Data-Center>.

